

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

**ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
19 – 20 ЖОВТНЯ 2021 р.**

**«ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ»**

м. Одеса

УДК: 338.43:316.502(477)

Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 жовтня 2021 року. Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2021. – 369 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Науковий редактор Мельник Ю.М. - д-р екон. наук, професор, директор ННПЕіМ ім. Г. Е. Вейнштейна ОНАХТ

Редакційна колегія:

Агеева І.М. – к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. – д.е.н., проф., Купріна Н.М. – д.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. – д.е.н., проф., Павлов О.І. – д.е.н., проф., Савенко І.І. – д.е.н., проф., Іванченкова Л.В. – д.е.н., проф., Соловей А.О. – к.і.н., доц., Неустроєв Ю.Г. – к.е.н., доц.

Матеріали додаються за оригіналами рукопису

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та сутність наданих матеріалів

визначених факторів, можна сказати, що органічна продукція повинна стати фундаментом до обраного курсу в концепції «зеленої економіки», адже її розвиток приведе до зменшення міграції на селі та збільшення робочих місць, оздоровлення нації, екологізації країни, збільшення доходу від продажу продукції в межах СОТ.

Література

1. CAP 2014–2020: Organic farming and the prospects for stimulating public goods. URL:<http://www.ifoameu.org>
2. Артиш В. І. Управлінські аспекти розвитку виробництва екологічно чистої продукції в сільському господарстві України. Науковий вісник Національного аграрного університету. 2006. No 102.
3. Вдовиченко А.В. Перспективні напрями державної підтримки органічного сільського господарства в Україні. Агросвіт. 2016.

ПЕРСИСТЕНТНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

**Купріна Н.М., .е.н., доцент, декан факультету економіки, бізнесу і контролю
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса, Україна**

Процес глобалізації та інтеграції, як показало наше дослідження, призводить до швидких змін в економіці країни: лібералізації торгівлі, відкритості її внутрішнього ринку та загострення конкуренції на ньому, що вимагає державної підтримки стратегічних галузей, їх реструктуризації та трансформації, з метою посилення позицій на національному ринку, а також просування та закріплення на світових ринках. Глобалізаційні процеси, що впливають на розвиток економіки країн, вимагають у даний час пошуку саме методів захисту вітчизняних товаровиробників, які сприяють збереженню конкурентоспроможності та ефективності діяльності суб'єктів національної економіки, забезпечення ефективності їх функціонування та розвитку. В умовах зміни зовнішнього і внутрішнього середовища належну конкурентоспроможність набуває країна, що має ефективно функціонуючі і конкурентоспроможні суб'єкти підприємницької діяльності, які стабільно розвиваються в мінливому зовнішньому середовищі і формують діяльність відповідно до стратегії власного розвитку. Особливо важливо це для харчової промисловості, яка має забезпечувати продовольчу безпеку нашої країни, тому пріоритетною проблемою в сучасних умовах розвитку української національної економіки є забезпечення конкурентоспроможності харчової промисловості та ефективне управління нею [1].

Для вирішення цієї важливої науково-прикладної проблеми, ми висунули гіпотезу про необхідність персистентної трансформації харчової промисловості в системі національної економіки для забезпечення її конкурентоспроможності та ефективності функціонування через механізм застосування стратегічної реструктуризації на підставі дії принципу імпаритету. Вимоги до цієї гіпотези потребують урахування [1]:

- особливостей впливу глобалізаційних процесів на національну економіку та її суб'єкти;

- правову та економічну незахищеність національного товаровиробника в Україні за рахунок значної відкритості ринку;

- особливостей функціонування суб'єктів харчової промисловості – законодавчих та нормативних обмежень в організації бізнесу, виробництві і збуті харчової продукції, ресурсного, технологічного, географічного та транспортного розміщення, організаційно-правових форм, ділового партнерства тощо.

Проведене нами дослідження [2] дозволило вперше обґрунтувати методологічний підхід до формування концепції забезпечення конкурентоспроможності харчової промисловості України, заснований на врахуванні різних форм впливу глобалізаційних процесів та гіпотезі про необхідність персистентної трансформації харчової промисловості в системі національної економіки для забезпечення її конкурентоспроможності та ефективності функціонування через механізм застосування стратегічної реструктуризації на підставі дії принципу імпаритету.

Як показало наше дослідження, принцип «імпаритету» (нерівності), як прояви принципу обережності, розглядається в публікаціях зарубіжних вчених і практиків в економічній науці та практичній діяльності суб'єктів галузі, а саме в управлінському та фінансовому обліку, фінансовому аналізі, банківській справі та праві, економіці та управлінні ними, але недостатньо досліджений вітчизняними вченими [2, с. 179-182, 188]. Так, досить широке поширення даний принцип отримав у економічно розвинених країнах Європи (у Великій Британії, Німеччині, Франції), де законодавчо забезпечено збереження діяльності економічного суб'єкта і його капіталу. Вперше сутність поняття «імпаритет», як нерівність або протилежність відображення прибутку і збитку від реалізації у звітності було розглянуто Йоргом Бетге [3]. Як показало дослідження робіт зарубіжних вчених, прояви принципу імпаритету в різних областях економічної науки досить різноманітні. На думку інших вчених [4], реальна вартість суб'єкта галузі визначається як сума всього майна, яке оцінюється за залишковою вартістю, за вирахуванням заборгованості. Однак у якості реальної вартості часто розглядаються і балансовий курс акцій, балансова вартість або вартість, відображена у фінансовому звіті підприємства. Дані показники не враховують приховані

резерви, отже, не завжди точно відображають реальну вартість майна, але саме балансова вартість являє собою відношення власного капіталу до кількості акцій і найбільш часто використовується в аналізі акцій, що пов'язане з простотою її розрахунку.

В Україні дія принципу імпаритету в даному аспекті використовується в практичній діяльності, наприклад, при створенні резерву сумнівних боргів для визначення дебіторської заборгованості, виконання процедур уцінки запасів і основних засобів, однак використання його швидше інтуїтивне, не підкріплене методологічною та нормативною базою, без чіткого визначення та обґрунтування його використання. Таким чином, принцип «імпаритету» (нерівності), який виокремлено нами вперше для проведення процесу стратегічної реструктуризації, як прояв обережності об'єкту дослідження конкурентоспроможності від негативного та агресивного впливу факторів зовнішнього середовища [2, с. 179-182, 188].

Таким чином, проведене дослідження довело необхідність виділення нового виду реструктуризації харчової промисловості та її суб'єктів в сучасних умовах та розробки методології її обґрунтування та методики проведення. Даний вид реструктуризації харчової промисловості являє собою трансформацію суб'єктів харчової промисловості (на мезо-, мікро-, міні- та нанорівнях дослідження) на основі застосування системи механізмів (економічних та організаційних), що дозволяють забезпечувати і підвищувати ефективність діяльності і конкурентоспроможність суб'єктів національної економіки, відповідно до змін зовнішнього середовища і виробленої стратегії їх розвитку. Так, імпаритетна реструктуризація харчової промисловості, на нашу думку, у сформованих умовах господарювання її суб'єктів, як суб'єктів підприємницької діяльності України, спрямована на жорстку, помірну та м'яку їх трансформацію: формування інтегрованих формувань вертикального типу, які в сучасних умовах мають більш високу стійкість до «виживання» на внутрішньому ринку і забезпечення конкурентоспроможності, а також і можливості ефективності їх діяльності і подальшого розвитку, перспективи виходу і здатності до активної конкуренції на міжнародних ринках (холдинги – жорстка трансформація діяльності, кластерні формування та асоціації – помірна трансформація діяльності, здійснення діяльності підприємств на основі інших підходів та видів аутсорсингу – м'яка трансформація діяльності). Жорстка трансформація суб'єктів харчової промисловості сприяє формуванню в країні власних українських транснаціональних структур, розробка стратегії створення яких може базуватися на використанні зарубіжного досвіду розвитку та формування транснаціональних структур Китаю, Російської Федерації, Індії, Індонезії, Мексики, Венесуели та інших країн. Цей досвід доводить, що національний капітал може чинити опір ТНК і гідно конкурувати тільки у разі його реструктуризації в сильні промислові, фінансово-

промислові та інші утворення, що підтвердили наші попередні дослідженням [2, с. 183-184].

Наше дослідження підтвердило [1, с. 20], що всю сукупність об'єктів імпаритетної реструктуризації можна об'єднати в такі групи: харчова промисловість, суб'єкти харчової промисловості: підприємства, їх об'єднання та формування, діяльність суб'єктів харчової промисловості та її види, процеси, структурні підрозділи, технології; персонал, продукція (роботи, послуги) тощо. Таким чином, проведене дослідження дозволило обґрунтувати об'єктивну необхідність проведення реструктуризації харчової промисловості і виділити такий актуальний її вид як імпаритетну, що дозволяє обґрунтувати методiku її проведення, яка складається з оцінки персистентності діяльності та оцінки ступеня трансформації суб'єктів харчової промисловості. Тому об'єктивним є виділення нових категорій: «персистентність діяльності суб'єктів харчової промисловості», яка відображає ступінь економічної стійкості харчової промисловості та її суб'єктів як об'єкта дослідження до впливу факторів зовнішнього середовища та достатній рівень ефективності його функціонування і конкурентоспроможності; «персистентна трансформація суб'єктів харчової промисловості», яка розуміється як м'яка, помірна або жорстка трансформація власної діяльності суб'єктів харчової промисловості, проведена на основі аналізу персистентності їх діяльності та критеріальної оцінки і спрямована на формування інтегрованих формувань та об'єднань суб'єктів, які в сучасних умовах мають більш високу стійкість до «виживання» на внутрішньому ринку і можливість забезпечення конкурентоспроможності та підвищення ефективності власної діяльності і подальшого розвитку, а, отже, здатності до активної конкуренції на міжнародних ринках.

Такий підхід до оцінки суб'єктів галузі, як показало наше дослідження [2, с. 193], вибір саме категорії «персистентність діяльності» та відмова від поняття «стійкість», «стабільність» багато в чому пов'язаний із широким застосуванням даних термінів у різних сферах економічної науки на рівні дослідження функціонування підприємства: фінансова стійкість, стратегічна стійкість, технологічна стійкість, стабільність діяльності, стабільність розвитку тощо. Даний підхід дозволяє виділити взаємозв'язок категорій «ефективність діяльності» суб'єкта національної економіки, наприклад, харчової промисловості, та його «конкурентоспроможність», що розглядається при проведенні оцінки конкурентоспроможності об'єкту дослідження з використанням методів, що базуються на теорії ефективної конкуренції. Тому, нами обґрунтовано [1, с. 20-22], що для аналізу персистентності діяльності необхідно застосувати методи, що дозволять оцінити ефективність функціонування та конкурентоспроможність харчової промисловості та її

суб'єктів за окремими рівнями дослідження на підставі застосування інструментів аналізу:

- метод стратегічного аналізу McKinsey на макро- та мезорівнях дослідження для харчової промисловості в цілому на регіональному та національному рівнях дослідження;

- на мезо-, мікро-, мінірівнях дослідження суб'єктів харчової промисловості (великий та середній бізнес) – КЕФ-аналіз, який потребує вдосконалення та включення до системи аналізу ефективності функціонування запропонованого методичного підходу до оцінки результативності їх діяльності за фінансовою складовою, а не тільки фінансових результатів за абсолютними показниками за видами діяльності;

- на нанорівні дослідження суб'єктів харчової промисловості (малий бізнес) – ЕФК-аналіз, які удосконалено нами включенням в систему аналізу ефективності функціонування запропонований методичний підхід до оцінки результативності їх операційної діяльності за фінансовою складовою.

Ще одним важливим аспектом нашого дослідження [2, с. 201-209], є оцінювання ефективності функціонування та конкурентоспроможності, як власної діяльності харчової промисловості та її суб'єктів, її персистентної трансформації для забезпечення конкурентоспроможності, так і результативності вже проведеної м'якої, помірної або жорсткої персистентної трансформації діяльності таких суб'єктів національної економіки, яка вже стала не власною, а інтегрованою або об'єднаною діяльністю. Визначення доходів майбутніх періодів в результаті об'єднання декількох суб'єктів є складним процесом, особливо, в умовах зміни зовнішнього середовища їх функціонування, та має базуватися на методах, які використовують для оцінки інвестиційних проектів, але й оцінювання ефективності власної діяльності суб'єкту після об'єднання в агропромислове формування та ефективність самого об'єднання є дуже важливим. Тому проведений моніторинг діяльності харчової промисловості та її суб'єктів та аналіз праць вчених дозволив нам сформулювати систему показників для такого оцінювання власної та об'єднаної діяльності даних суб'єктів, що базується на принципі транспарентності та враховує ефективність та доцільність проведеної персистентної трансформації.

Таким чином, результатом нашого проведеного дослідження стало теоретичне узагальнення і нове вирішення науково-прикладної проблеми, яка полягає у формуванні теоретико-методологічних основ, методичних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможності харчової промисловості України на засадах її персистентної трансформації.

Література

1. Купріна Н.М. Теоретико-методологічні основи забезпечення конкурентоспроможності харчової промисловості України на засадах її персистентної трансформації: дис. докт.... екон. наук: 08.00.03: захист 14.05.2021 / наук. консульт. Б.В. Буркинський. Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН, 2021. 39 с.
2. Купріна Н.М. Забезпечення конкурентоспроможності харчової промисловості України: теорія і практика: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», Одеса. 2019. 304 с.
3. Бетге Йорг. Балансоведение / пер. с нем.; научный редактор В.Д. Новодворский, вступление А.С. Бакаева, прим. В.А. Верхова. Москва: Изд-во «Бухгалтерский учет», 2000. 454 с.
4. Имущество компании в качестве определителя курса акций // Финансы-Менеджмент-Маркетинг-Рынок Ценных Бумаг [Электронный ресурс]. 2009. URL: <http://www.finance-economy.ru/2009/12> (дата звернення: 06.08.2019).

РИЗИКИ ХЛІБОПЕКАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

**Басюркіна Н. Й., д.е.н., професор
Ласкаєв О. М., аспірант**

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса, Україна

Підприємництво у хлібопекарському бізнесі у всьому світі характеризується високим ступенем ризикованості, а в Україні ситуація ускладнюється загальною нестабільністю економіки. Тому керівники українських хлібопекарських підприємств мають постійно моніторити економічні трансформації, враховувати швидкозмінні вимоги ринку, вчасно виявляти і вдало запобігати різноманітним ризикам для недопущення перетворення їх у проблеми та незворотній стан підприємницьких структур. Для забезпечення інноваційного розвитку хлібопекарського бізнесу необхідно вчасно визначати ризики.

На основі проведених досліджень виробників хлібу і хлібобулочної продукції виявлено основні ризики, які гальмують інноваційний розвиток хлібопекарського бізнесу в Україні, а саме:

- щорічне скорочення споживання хліба в Україні, через зменшення кількості населення, що призводить до падіння обсягів його виробництва. За період з 2000 до 2021 р. спостерігалось зменшення виробництва хліба в Україні майже на 300 %;
- щорічне зниження частки зерна з високими хлібопекарськими властивостями і значне збільшення домішок, що впливає на якість борошна та

	Асауленко Н. В., аспірант, ст. викладач кафедри, ОНАХТ, м. Одеса ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	302
92.	Мануїлова К.В., д.н. з держ. упр., доцент; Полянський А.О., магістрант. ОНАХТ, м. Одеса, Україна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ФІРМ НА РИНКАХ УКРАЇНИ	305
93.	Чабаров В.О. к.т.н., доцент; Євтушок О.В., к.е.н., ст. викладач. ОНАХТ, м. Одеса, Україна НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ПРОАКТИВНИХ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	310
94.	Дурбалова Н.І., аспірантка, ОНАХТ, м. Одеса, Україна МЕТОДОЛОГІЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	312
95.	Седіков Д. В., викладач, ОНАХТ, м. Одеса, Україна СТРАТЕГІЯ ПРОСУВАННЯ ПОСЛУГ ПОРТОВИХ ЕЛЕВАТОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ	315
96.	Відоменко І.О., к.е.н., доцент, ОНАХТ, м. Одеса, Україна АНАЛІЗ МАКРОСЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПЛОДООВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	319
97.	Ринкова А.А., аспірантка, ОНАХТ, м. Одеса, Україна ПЕРСИСТЕНТНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	322
98.	Купріна Н.М., д.е.н., доцент, декан ф-ту економіки, бізнесу і контролю, ОНАХТ, м. Одеса, Україна РИЗИКИ ХЛІБОПЕКАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	327
99.	Басюркіна Н. Й., д.е.н., професор; Ласкаєв О. М., аспірант. ОНАХТ, м. Одеса, Україна СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ МАЛИМ ТА СЕРЕДНІМ БІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ	330
100.	Константинова Т.В., к.е.н., ст. викладач; Шалений В.А., к.е.н., доцент; Бровкіна Ю.О., к.е.н., доцент. ОНАХТ, м. Одеса, Україна ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	332
101.	Колесник В.І., к.е.н., доцент; Немченко Г.В., PhD, асистент. ОНАХТ, м. Одеса, Україна ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	334
102.	Басюркіна Н.Й., д.е.н., професор; Пакуленко О.В., магістрант. ОНАХТ, м. Одеса, Україна НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХЛІБОПЕКАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	337